

KARI PALIN

PAKO SUOMENLINNASTA

PAKO SUOMENLINNASTA

Kari Palin

PAKO SUOMENLINNASTA

Novelleja

© 2016 Kari Palin

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-330-583-0

Sisällys

Pako Suomenlinnasta.....	9
Osasto.....	65
Koevapaus.....	177

PAKO SUOMENLINNASTA

Piikkilanka-aidalla oli korkeutta noin kaksi ja puoli metriä. Sen ulkopuolella seisoskeli viisi sotilaspukuista vartijaa kiväärit selässään, jutellen ja poltellen tupakoitaan. Suljetun portin sisäpuolelle alkoi kerääntyä laihoja, parrakkaita miehiä, joiden vaatteet näyttivät enemmän tai vähemmän kuluneilta ja likaisilta. Monilla paistoi takin selässä valkoisella maalattu numerosarja. Suurimmalla osalla oli päässään lierihattu tai lippalakki. Aitauksen keskellä kohosi pitkä, kaksikerroksinen kivirakennus, jonka ovesta työntyi lisää miehiä; toiset liittyivät portin edessä seisoviin, toiset levittäytyivät pihalle ja etsivät paikan mihin istuutua. Osa jatkoi talon takapuolelle, missä seinän ja piikkilanka-aidan välinen tila oli suurempi kuin etupihalla. Takapihan aidan takana kulki aseistettu vartija. Puheen porina ja yskimisen äänet kantautuivat kakkialta pihalta. Elokuinen aamu toi mereltä viileää ilmaa, mutta päivästä näytti tulevan aurinkoinen.

Etupihan portti aukaistiin. Tanakka, lyhyenlanta vartija huuteli työryhmien nimiä. Miehiä poistui sitä mukaa portin ulkopuolelle parijonoihin. Piti yrittää jaksaa lähteä töihin, sillä siitä sai aamulla ylimääräisen annoksen keittoa. Useimmat eivät kuitenkaan jaksaneet. Toisilla ei ollut enää voimia poistua edes huoneestaan ulos. Jotkut eivät heräänneet aamuisin lainkaan, joten heidät oli kannettava ulos odottamaan siirtoa laivarantaan, mistä kaikki vainajat kuljetettiin Santahaminan joukkohautaan.

Heikki Laakkonen liittyi siivousporukan hänille, kuten jo monena viikkona aikaisemminkin. Hän oli kesäkuussa täyttänyt seitsemäntoista ja oli vankikasarmin nuorin vanki. Hän oli 175 senttiä pitkä ja oli ollut vielä keväällä elämänsä kunnossa, mutta nykyisin hänkin näytti laihalta ja kalpealta, vaikka ei ihan niin kurjalta kuin useimmat muut. Laakkosen parrankasvu supistui muutamaaan haiveneen leuan kärjessä ja ylähuulen pielissä. Hänen normaalisti keskiruskeat hiuksensa olivat harvenneet ja muuttuneet värittömämmiksi. Ohimoilla ja kaulassa paistoi punertavia näppyliöitä. Hänellä kuten toisillakin roikkui vyöhön kiinnitetty pakki.

Ensimmäiseksi työporukat vietiin keittiörakennuksen eteen, jossa he saivat pakkinsa puolilleen harmaata lientä, minkä seassa uiskenteli rasvaa ja juurikasvien naatin- ja kuorenkappaleita. Sieltä työryhmät johdatettiin omiin suuntiinsa. Siivousryhmä siirtyi työkaluvajalle. Vartija aukaisi vajan oven ja jäi odottamaan, kun kahdeksan miestä meni sisään. Toiset ottivat haravan, toiset luudan. Joku kantoi lapiota. Kaksi miestä työnsi kärryjä.

He kulkivat graniitista ja tiilistä rakennetun Kruununlinna Ehrensvärdin pitkää sivua, jonka kyljestä johti porttikäytävä mm. päävartioon. Ryhmä ohitti oikealla kohoavan venäläistyyllisen kirkon, ja sitten käännettiin vasemmalle. Sivutettiin pari kauppaa. Oikealla kohosi pahamainen vankikasarmi ykkönen, jossa miehet asuivat niin ahtaasti, että osan oli nukuttava istualtaan. Joku porukka näkyi olevan laivarannassa lastauspuuhissa. Ryhmän rinnalla kulkeva vartija oli kolmikymppinen, keskikokoinen vaalea mies. Laakkonen tiesi, että vartijan nimi oli Savolainen. Mutta mikäli asiaa ilmaantui, oli miestä parasta kutsua vain herra vartijaksi. Ryhmä kääntyi taas vasemmalle ja saapui punatiilisen yksikerroksisen rakennuksen takapihalle. Yhdestä ovesta meni juuri jokin upseeri toimistoon.

– Puolet alottaa tuolta rinteestä, josta poistetaan samalla kaikki isommat rikkakasvit, vartija sanoi. – Muut puhristavat tätä pihaa. Antaas mennä.

Laakkonen ja kolme miestä astelivat työvälineet käsissään pihan poikki ja lähtivät nousemaan törmää. Heidän yläpuolellaan kohosi yksikerroksinen puurakennus, jonka päädyssä asteli vartiosotilas kivääri olalla riippuen. Vahti tuli lähemmäksi, hän vaikutti kiihtyneeltä.

– Mitäs helvettiä te siinä? Antaa vetää alemmas.

– Ne on siivoushommissa, kai sää ny sen näät, siivousryhmän vartija huudahti.

– Oli mitä oli, tänne ylös ei tulla.

– Pelkäätkö että kaverit menee naiseen vai?

– Kyllä sä tiedät että tää on naisvankien aluetta, vahti huusi.

– No jo pitää niuhottaa saatana. Miehet, aloittakaa siitä alemmaa sitten, ryhmän vartija käski.

Siivousporukka laskeutui puoleen väliin rinnettä ja ryhtyi työskentelemään. Heidän liikkeensä olivat hitaita, näytti siltä kuin harava tai luuta olisi painanut kymmenen kiloa. Andersson, kuivettunut suurinenäinen mies, painoi jalallaan lapiota multa. Otti aikansa ennen kuin hän onnistui irrottamaan rikkakasvin juurineen maasta. Andersson puuskutti aikansa, kunnes siirtyi seuraavan kasvin kimppuun. Laakkonen veteli haravalla irtausta ruohoa ja kuivuneita oksia alemmaksi. Hänen lähellään haravoi Hulkko, noin kaksikymmentäviisivuotias mies.

– Kuvitellaan, että me jotenkin päästäis tonne naisten kasarmiin, Hulkko sanoi. – Mitä sitten? Mitä me muka jaksettais niille tehdä. Mulla ainakaan ole enää mitään eroottista kipinää. Lerppa mikä lerppa. Toivottavasti ei jää pysyväksi. Jos nyt yleensä hengissä täältä selvitään saatana.

Tieltä kuului kolinaa. Miehet katsoivat rannan suuntaan. Viisi miestä kiskoi kärryjä, joihin oli pinottu kolme pitkää puulaatikkoa. Vartija käveli kulkueen hännillä.

– Ihminen on kumma otus, Hulkko sanoi. – Nytkin mä olen ka-teellinen noille kuolleille, mutta silti roikun täällä sitkeesti.

– Hei Laakkonen, ota sä nuoremmakses tää lapio, Andersson sanoi. – Mä otan sen haravan.

– No, mikäs siinä, Laakkonen sanoi vastahakoisesti.

Puolilta päivin palattiin vankikasarmille ruoan jakoon. Portilla ja-ettiin puoli pakillista veteen keitettyä mustaa kauravelliä. Se koostui lähes pelkistä kaurankuorista ja se jäi suurimmalta osalta syömättä. Monilla kaurankuoret olivat jo ennestään repineet suolistoa, joka aiheutti tulehduksia ja verenvuotoa peräsuolesta.

Iisakki Mörsky asteli Laakkosen viereen ja pyysi tätä sivumalle. Mörskylä oli ikää kahdeksantoista ja hän oli kotoisin Val-lilan kaupunginosasta. Hän oli hieman Laakkosta lyhyempi ja heti näki, että hän oli saanut enemmän ravintoa kuin useimmat muut kasarmien asukkaat; Mörskyn kasvoissa eivät luut ja lihakset pais-taneet kuten miesten enemmistöllä. Se johtui siitä, että hän työ-skenteli vankipiiri kolmosen keittiön puuvajassa. Hän oli yksi nel-jästä halonhakkaajasta, jotka pilkkoivat päivittäin puut vankipiiriin keittiön uuneihin. Siinä ohessa he olivat kehittäneet salaisia mene-telmiä, joilla saivat järjestettyä itselleen ylimääräisiä annoksia mm. leipää, jauhoja, kalaa sekä vihanneksia, toisinaan jopa jonkun lihan palankin. Nytkin Mörskylä oli taskussaan palanen kovaa ruislei-pää, jonka hän sujautti Laakkosen käteen. Se oli sitä leipää, joka oli tarkoitettu ainoastaan henkilökunnan käyttöön.

– Syö niin ettei muut nää, Mörsky sanoi.

– Ilman muuta, Laakkonen sanoi ja työnsi leipäpalan taskuunsa.

– Kiitti vaan paljon. Mä maksan kyllä jotenkin...

– Anna olla, Mörsky sanoi. – Muuten. Salomaa sai kuulemma tänään kuolemantuomion. Se siirrettiin heti päävartioon.

– Se joka sai sodassa kutin jalkaansa ja kävelee kepin avulla?

– Sama kaveri. Ja kaks muuta äijää sai elinkautisen. Ne siirretään Susisaareen sinne kasarmi seiskaan. Kai ne meidätkin hakee oikeuteen ihan mikä päivä tahansa. Ainakin puolet tästä talosta sentään jo tuomittu.

– Ketään kuolemaantuomittua ei ole vielä ammuttu, Laakkonen sanoi.

– Ei niin vielä, mutta kohta ne alkaa panna niitä täytäntöön, sano mun sanoneen, Mörsky sanoi. – Ei kai ne muuten kuskaa tänne niitäkin, jotka on tuomittu kuolemaan muualla, esimerkiksi Tampereella ja Riihimäellä.

– Mitä me muka ollaan tehty sellasta, mistä voidaan tuomita kuolemaan? Laakkonen sanoi. – Minä ainakaan ole ampunu ketään. Pelkkänä vahtimiehenä olin.

– Mut sulla oli kivääri, sekin voi riittää, Mörsky sanoi. – Sama mulla. Kyllähän mä siellä Vesilinnanmäellä skytasin niinku muutkin, mutta en mä tiedä osuinko kehenkään. Ehkä yhteen sakemanniin, en oo varma. Kävi semmonen helvetin räiske ympärillä koko ajan. Ja sakemannit alko kaiken lisäksi skytaa tykeilläkin. Sitä paitsi tuomioihin vaikuttaa ihan ratkaisevasti se, millaisia lausuntoja meistä on annettu. Ja mitä muut on puhunu kuulusteluissa. Se on kuule ihan tuuripeliä miten äijille yleensä käy. Ja vaikka saatais vaan muutaman vuoden tuomio, niin sekin voi riittää. Meinaan ei täällä tätä menoa hengissä ole ens vuonna ykskään äijä. Eikä oo sanottu sekään, miten pitkään mä enää tuolla keittiön liiterillä saan olla duunissa. Ne voi vaihtaa äijjiä vaikka huomenna. Ja se taas tarkottaa pelkkiin päiväannoksiin siirtymistä, mikä voi tietää loppua joka tapauksessa. Eihän tässäkin kasarmissa mene nykyään yhtäkään yötä ettei joku makaa aamulla kylmänä. Saatikka tossa viitos-

ja kuutoskasarmissa, joissa on yhteensä ainakin puoltoistatuhatta äijää.

– Onhan jotkut saanu alle kolmen vuoden tuomion ja päästetty vapaaks, Laakkonen sanoi. – Ja toiset on päässy, kun niitten työnantaja on tullu hakemaan.

– No ne on onnen pekkoja semmoset. Mua ainakaan kysele ke-tään, tämmöstä katupoikaa.

– Ja jotkut on karannu, mutta ne on yleensä niitä jotka viedään mantereen puolelle hommiin, Laakkonen sanoi. – Meinaan täältä Viaporista...Vai Suomenlinnako tää nykyään on...Niin täältä nyt olis ihan hullua yrittää. Nehän ampuis heti. Ja ihan mielellään.

– Ampuis tietysti, siis jos jäis kiinni, Mörsky sanoi ja vilkaisi sivuilleen. – Mä olen tässä vähän funtsaillu.

– Jaa mitä niin?

– Karkaamista. Niin kauan kun on vielä voimia ja asutaan tässä kasarmissa, on meinaan toivoa. Mä olen jutellu tästä jo yhden ka-verin kanssa, jolta mä olen saanu hyviä neuvoja.

– Kenen?

– Antaa olla. Parempi kun et tiedä. Paitsi jos olet itte valmis lähtemään.

– Minä? Karkuun täältä saarelta vai?

Mörsky ei vastannut. Odotti vain. Laakkonen tuijotti piikki-laka-aidan takana kohoavaa rehevää lehtipuustoa, jonka lomitse erottui kaistale merenlahtea ja joitakin punatiilisiä rakennuksia. Takapihan vartija asteli verkalleen aidan takana, johon oli muo-dostunut kesän mittaan ruohosta vapaa polku.

– Olis ainakin *mahdollisuus* päästä vapaaks, Mörsky sanoi. – Mutta jos jää tänne, niin mitä on edessä? Todennäköisesti se, että förataan puulaatikossa Santahaminaan. Sitäkö sä jäät venttaa-maan? Tai jotain ihmettä. Kato nyt noita äijiä, eihän niistä monet jaksu enää edes kävellä, hyvä että ne pysyy yleensä pystyssä. Ja

sama kohtalo odottaa meitäkin, ehkä nopeemmin kuin uskotaan-kaan. Tuskin sinäkään duunissa enää kävisit, jos et sais minulta ylimäärästä evästä.

Laakkonen tiesi, että se oli totta. Mikäli Mörsky ei olisi tuonut vaatteidensa sisällä lähes päivittäin jotain ylimääräistä syötävää, ei hänkään jaksaisi muuta kuin olla ja nuokkua apaattisena. Korkeintaan keräisi vaatteistaan ja karvoistaan täitä, mikä taisi olla monelle ainoaa toimintaa, johon riitti vielä voimia.

– Voisitko sä selittää millä helvetin konstilla täältä saarelta pääsis mantereelle? Laakkonen kysyi. – Uimalla pari kolme kilometriä vai? Näillä voimilla mitä mullakin on enää jäljellä? Sä olet sentään vähän paremmassa kunnossa, mutta tuskin sinäkään tomosta matkaa jaksaisit uida.

– Kuka nyt simmaamisesta on puhunu?

– Ai sä meinaat pyytää vartijoilta venettä lainaks vai?

– Sen verran mä voin sanoa, että mulla on tietoa, millä konstilla pääsee mantereelle, Mörsky sanoi ääntään madaltaen. – Mutta niinkun sanottu, mä kerron sen vaan siinä tapauksessa, että sä suosit lähtemään mukaan. Ei tässä mitään henkilökohtaista ole. Se nyt on vaan näin. Elämä on opettanu varovaiseks.

– Ei sulla oo savuja? Laakkonen kysyi.

– Muutama rööki, Mörsky sanoi. – Mennään yläkertaan, siellä on yks jömma, missä saa olla rauhassa. Mä hittasin sen eilen illalla.

He kiersivät talon etupuolelle, menivät rappukäytävään ja nousivat toiseen kerrokseen. Siellä kulki pitkä käytävä, jonka kummallakin puolella oli kymmenkunta ovea. Laakkonen oli käynyt täällä harvoin, koska asusti ensimmäisessä kerroksessa. Mutta yleisnäkymä ja ummehtuneen pistävä hapan haju oli samanlainen kuin hänen omassakin kerroksessaan. Mörsky kulki edellä viimeiselle ovelle vasemmalla. Ovesa ei ollut kädensijaa. Mörsky vilkaisi käytävälle ja otti viereisen hyllyn päältä vääntyneen naulan, työnsi sen oven rakoon ja nykäisi oven auki. He livahtivat sisään ja

Mörsky veti oven kiinni. Se oli ison komeron kokoinen huone, johon oli tungettu päällekkäin vanhoja pöytiä ja jokunen risa tuoli. Ulkoseinässä oli ikkuna, josta näki Susisaarelle ja kauas merelle. Seinällä riippui juliste, jossa oli venäläistä tekstiä. Mörsky kaivoi povitaskustaan tupakan ja tulitikkurasian ja pani palamaan.

– Poltetaan puoliks.

– Mistä sä sait tupakkaa?

– Yhdeltä Paroselta, se on vartija. Sama äijä, joka kuskaa pimeitä kirjeitä. Se tienaa siitä vähintään yhtä hyvin kun saa palkkaa vartijana. Vaikka jotkut saa kirjeessä fyrkkaakin, ei Paronen ole kertaakaan avannu niitä. Että semmosiakin tyyppejä mahtuu sekaan. Toivottavasti se ei jää kiinni ja saa potkuja. Se lupas tuoda vaikka koko askin, jos löytyy kymmenen markkaa.

– Hirvee hinta, Laakkonen sanoi. – Askin normaali hinta on sentään vaan jotain viiskymmentä penniä.

– Kaikki yrittää ottaa irti mitä saa, Mörsky sanoi.

Laakkonen pudisti päätään ja astui ikkunan äärelle.

– Komeet näkymät, hän totesi. – Vaikka eipä toi perkele paljon lohduta.

– No, mitä mieltä oot? Lähdetkö mukaan vai et? Mörsky kysyi ja vetäisi savua syvälle keuhkoihinsa. – Jos myönnyt, niin mä voin näyttää vaikka heti sen kartan.

Laakkonen tuijotti ikkunasta, kaukana kulki purjevene. Hän laski katseensa alemmaksi ja silmäili takapihalla istuvia, makailevia sekä laahustavia miehiä. Vartija asteli aidan takana ajatuksiinsa vaipuneena. Laakkonen katseli taas merelle, hän sulki hetkeksi silmänsä ja kääntyi sitten ympäri.

– Selvä. Mä lähden.

– Varmasti?

– Tähän käteen, Laakkonen sanoi ja ojensi kätensä. Mörsky tarttui siihen ja he puristivat niitä hetken.

Kirja sisältää kolme novellia. **PAKO SUOMENLINNASTA** on kertomus vuoden 1918 vankileirin epäinhimillisistä olosuhteista, joissa myös kuolemantuomioita jaetaan ”laillisesti”. Kaksi nuorta vankia eivät suostu alistuneena odottamaan kohtaloaan leirillä, vaan päättävät paeta saarelta. **OSASTO** on kuvaus lastenpsykiatrisen osaston arjesta 13-vuotiaan Kalevin näkökulmasta. Novellin tapahtumat sijoittuvat 1960-luvun alkuun.

KOEVAPPAUS kertoo Lauri Kallion vankilasta vapautumisen jälkeisistä päivistä ja pyrkimyksestä päästä ns. normaalielämän alkuun. Etenkin suhde alkoholiin panee miehen koetukselle.

Kansi: Kari Palin/Helsingin kaupunginmuseo

